ZAMONAVIY INGLIZ TILIDA NEOLOGIZMLARNING STRUKTUR-SEMANTIK VA PRAGMATIK XUSUSIYATLARI

Tohirova Gulsanam To'lanboy qizi
Andijon davlat chet tillari instituti talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23738497

Annotatsiya
Mazkur tezis ingliz tilining raqamli muloqotida ommalashgan ayrim leksik birliklarning so'z yasalishi, semantik yangilanishi va kommunikativ vazifalarini tavsiflaydi. Oxford hamda Cambridge manbalarida qayd etilgan so'zlar sifat jihatdan tahlil qilinib, yangi shakl, yangi ma'no va registrlararo ko'chish farqlanadi. Kuzatishlar neologizmlarning paydo bo'lish tarixini ularning ommalashuvi bilan tenglashtirmaslik lozimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: neologizm, ingliz tili, so'z yasalishi, semantik o'zgarish, lingvopragmatika, raqamli diskurs

Kirish

Zamonaviy ingliz tilida raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy madaniyat bilan bog'liq yangi nomlash vositalari faol shakllanmoqda. Biroq tilshunoslikda «yangi so'z» va «yangi ma'noda ommalashgan eski so'z» tushunchalari doimo bir xil hodisani bildirmaydi. Neologizmlarni tarixiy jihatdan o'rganishda shaklning dastlabki qayd etilishi, yangi ma'noning paydo bo'lishi, qo'llanishning ommalashuvi va lug'atga kiritilish sanasini farqlash zarur. Bunday yondashuv yangilikni faqat ommaboplik bilan tenglashtirish xatosining oldini oladi [1; 61].

Tadqiqotning maqsadi ingliz tilidagi ayrim neologizmlarni so'z yasalishi, semantik yangilanish va nutqiy vazifa mezonlari asosida qiyosiy tavsiflashdan iborat. Material sifatida Oxford University Press va Cambridge Dictionary tomonidan 2024–2025-yillarda ochiq e'lon qilingan rage bait, brain rot, delulu, tradwife, parasocial, slop va skibidi birliklari tanlandi. Tadqiqot yangi korpus asosida chastota o'lchashga emas, rasman hujjatlashtirilgan leksemalarning sifat tahliliga tayanadi.

Nazariy yondashuv

So'z yasalishida mahsuldorlik muayyan model asosida yangi birlik hosil qilish imkoniyatini anglatadi. Biroq shaklan to'g'ri yasalgan birikmaning til jamoasida qabul qilinishi alohida masaladir. Plag yangi so'z yasash imkoniyati bilan mavjud lug'aviy birlik maqomini farqlaydi [2; 83]. Kerremans neologizmlarning barqarorlashuvini takroriy qo'llanish va ijtimoiy tarqalish bilan bog'laydi. Shu jihatdan, neologizmning struktur tahlili uning amaldagi kommunikativ qiymatini to'liq ochib bera olmaydi [3; 137].

Mazkur tezisda uch mezon qo'llanadi: formal yangilik (birikish yoki qisqarish), semantik yangilik (eski shaklning yangi sohaga moslashuvi) va pragmatik yangilik (baholash, kinoya yoki guruhga mansublik ifodasi). Birliklar faqat bitta mezon asosida majburiy tasniflanmaydi, chunki ayrim misollar bir necha jarayonni birlashtiradi.

Tahlil va asosiy kuzatishlar

Rage bait ikki mustaqil birlikdan tuzilgan qo'shma nom bo'lib, ijtimoiy tarmoqda g'azab uyg'otish orqali auditoriya e'tiborini jalb qilishga qaratilgan kontentni anglatadi. Bu yerda so'z yasalishi bilan

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

birga ma'noning ixtisoslashuvi ham kuzatiladi. Mazkur nom har qanday yoqimsiz matnni emas, asosan qasddan provokatsiya qilish vositasini bildiradi.

Delulu birligi delusional so'zining og'zaki, ekspressiv qisqarishi bilan bog'liq. Uning muloqotdagi vazifasi ko'pincha oddiy tavsifdan kengroq: so'zlovchi o'zini hazil bilan baholashi, suhbatdoshga kinoya qilishi yoki ma'lum onlayn guruh nutqiga xos uslubni namoyish qilishi mumkin. Bunday holatda tarjimada faqat lug'aviy ma'noni saqlash yetarli bo'lmaydi; nutqiy ohang va ishtirokchilar munosabati ham hisobga olinadi.

Brain rot shaklining ilk qaydi XIX asrga borib taqaladi. Oxford ma'lumotlariga ko'ra, u so'nggi yillarda ko'proq sifatsiz raqamli kontentni haddan tashqari iste'mol qilish bilan bog'liq tasavvurlarni ifodalashda ommalashgan. Demak, bu misolda yangilik so'zning o'zidan ko'ra uning hozirgi semantik kontekstida namoyon bo'ladi. Xuddi shuningdek, parasocial so'zi XX asr o'rtalaridagi ilmiy muhokamalardan ommaviy raqamli muloqotga ko'chgan; uni yangi yasalgan leksema sifatida talqin qilish ilmiy jihatdan noto'g'ri bo'ladi [4; 72].

Slop ning sun'iy intellekt yordamida yaratilgan sifatsiz internet materiallariga nisbatan qo'llanishi ma'noning soha jihatdan ixtisoslashishini ko'rsatadi. Tradwife esa ijtimoiy rolni bildiruvchi ixcham nom bo'lib, uning baholovchi mazmuni kontekstga bog'liq. Skibidi holatida shaklning lug'aviy tahlilidan ko'ra madaniy ishora va umumiy onlayn tajriba muhimroq bo'lishi mumkin.

Muhokama va xulosa

Ko'rib chiqilgan birliklar neologizm atamasi ostida kamida uch xil jarayon birlashishini ko'rsatadi: yangi shakl yaratish, mavjud shaklga yangi ma'no yuklash va ma'lum registrdagi so'zni keng jamoaga olib chiqish. Ularning chegarasini aniqlash uchun tarixiy manbalar, kontekst va lug'at ma'lumotlari birgalikda ishlatilishi lozim. Ayniqsa, brain rot hamda parasocial singari shakllar ommalashuv sanasini paydo bo'lish sanasi sifatida qayd etmaslik zarurligini ko'rsatadi.

Ilmiy jihatdan natija so'z yasalishi bilan pragmatik xususiyatni alohida tavsiflash taklifida ifodalanadi. Masalan, rage bait tarkibiy jihatdan qo'shma nom, kommunikativ jihatdan esa kontent yaratuvchining niyatiga tanqidiy baho berish vositasi bo'lishi mumkin. Kelgusida ushbu yondashuvni vaqt belgisi saqlangan ijtimoiy tarmoq materiallariga qo'llash, so'zlarning kontekstlar bo'yicha taqsimotini aniqlash va ikki mustaqil mutaxassis tasnifi asosida tekshirish maqsadga muvofiq. Tezisdagi kuzatishlar sifat tavsifiga asoslangan; ular butun ingliz tilidagi neologizmlar chastotasi haqidagi umumlashtirilgan statistik xulosalarni bermaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hohenhaus, P. (2005). Lexicalization and institutionalization. In P. Štekauer & R. Lieber (Eds.), Handbook of Word-Formation (pp. 353–373). Springer. https://doi.org/10.1007/1-4020-3596-9.
2. Plag, I. (2003). Word-Formation in English. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511841323.
3. Kerremans, D. (2015). A Web of New Words: A Corpus-Based Study of the Conventionalization Process of English Neologisms. Peter Lang. https://www.peterlang.com/document/1048825
4. Horton, D., & Wohl, R. R. (1956). Mass communication and para-social interaction: Observations on intimacy at a distance. Psychiatry, 19(3), 215–229. https://doi.org/10.1080/00332747.1956.11023049

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.